

grootmeester. Zijn volkomen uitgesprokene, duidelijke, snaaksche composities werden gewoonlijk geheel naar styliseerders-opvattingen uit ornamentaal-werkende lijnen ongemeen effectvol in elkaar gezet, zeldzaam mooi geconcipeerd werden zijn vignetten, lijsten enz., ook in zwart en wit; daarbij is hij een karikatuur-teekenaar met nooit falende vinding en kracht in het expressieve. De volmaakte illustrator van den volmaakten witz zooals de Simplicissimus hem keer op keer brengt.

Doch Hahn zou het stelsel toepassen op zijn agressieve tendenz-kunst. Uit zuiver zwart en wit, zoo kras mogelijk tegenover elkaar gesteld, de vlakken zwart, de vlakken wit stellig, gesloten en effectvol, zooveel doende in enkel lijnen of streng bijeengehouden tinten (door film, spatten of arceeren gemaakt), moest de eenvoudige, ondubbelzinnige teekening worden opgebouwd, die immers na gefotografeerd te zijn met het goedkoopst procédé, dat uitsluitend één nuance van zwart aan het papier mededeelt, op de krant werd overgebracht. Ook dan nog kon de reproductie ontgoochelen. Niet al te goed papier neemt bij groote oplagen niet steeds zuiver de inkt op, soms vloeit wat door op plaatsen die ongeprept wit moesten blijven, soms worden plekken grauw, die zwart moesten zijn. Hiertegen kan de kunstenaar niets doen, dan maar weer zoo straf, zoo gedecideerd mogelijk zijn en ook dan nog vergroft of versaait dikwerf de door hem beoogde werking door het drukken. Vergelijk dit met het procédé van den steendruk, vooral bij de handpers. Daar heeft de teekenaar zich slechts te geven. Wil hij een behagelijk, gracielijk zoeken, een boeiend krabbelen en krassen laten staan, vage aanduidingen door felle accenten afwisselen, door speelschheden, nerveuse geestigheden van hand zijn lijnentaal verrijken, nu eens losjes met krijt, dan vast met tusch tinten, het komt alles, bij de noodige zorg, evenzoo over.

Nu ligt het voorzeker niet in Hahns bedoeling, precieus of zelfs subtiel te doen, het zou ook in zijn situatie en met zijn opgaaf een misdrijf zijn. De geheele persoonlijkheid, die in zijn werk verschijnt, werkt aan op straffen, klaren eenvoud, geen andere mooigheit dan de zeggingskracht en deugdelijkheid van het groote geheel, met een zoo volmaakt mogelijke uitgesprokenheid van het vooral weder ornamentaal werkende detail verrijkt. Bij een goed afdrukken geven zijn beste prenten precies wat de teekeningen gaven: even als affiches werken zij vooral duidelijk, trekken het oog aan door de verdeeling der twee eenige tinten, en boeien het verder door de expressieve lijn.

Karakteristiek is het in dit verband, dat hij in de jaren die hij in het ziekenhuis liggende doorbracht, niet anders kon teekenen dan met een griffel op de lei en zich zoo oefende in een 'techniek,' die eigenlijk slechts één uitdrukkingwijze toelaat.

Onder de talrijke platen, die Hahn tot nu toe maakte, schijnt mij meer